ADALYA VI, 2003

Likya Bölgesi'ndeki Kazı ve Yüzey Araştırmaları Çerçevesinde Ortaçağ Seramikleri

S. Yıldız ÖTÜKEN*

Türkiye'de yürütülen arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarının Ortaçağ seramikleri ile ilgili çalışmaları bugüne kadar toplu halde değerlendirilmemiştir[1]. Bu makalede 1989 yılından itibaren sürdürülen Demre-Myra Aziz Nikolaos kazısındaki seramik çalışmalarını tanıtmak istiyoruz. Metot-amaç-sonuç ve sorunlarımızın algılanabilmesi için girişte, Likya Bölgesi ve çevresindeki kazı ve yüzey araştırmalarının Ortaçağ seramikleriyle ilgili yayınlarına eğilecegiz.

Halen bu bölgede Patara, Xanthos, Arykanda, Limyra ve Myra antik kentlerinde arkeolojik kazılar sürdürülmektedir; Myra örneği Aziz Nikolaos Kilisesi ve Manastırı'na, dolayısıyla Ortaçağ'a odaklaşan özelliği ile kent kazılarından farklılaşır. Likya'da ki Patara ve Arykanda kazılarının Ortaçağ seramikleriyle ilgili yayını yoktur; buna karşın Limyra, Myra ve Xanthos'ta ki buluntular farklı türdeki yayınlarda izlenebilir.

Limyra doğu kentinde 1993-1996 kazılarında bulunan 5.-6. yy.'a ait Afrika, Foça ve Kıbrıs kökenli red slip (kırmızı astarlı seramik) örnekleri, 5.-7. yy.'lara ait farklı tipte amphoralar ve 6.-7. yy.'a tarihlenen unguentarium'lar (kutsal yağ kapları) kazı tebliğleri çerçevesinde J. Vroom; batı kenttekiler ise B. Yener-Marksteiner tarafından tanıtılmıştır: Bizans yol sistemiyle ilgili bir makalede ise Limyra'da bulunan altı unguentarium'un Mür yağı kültü nedeniyle Myra'da üretildiği belirtilir[2]. Ortaçağ boyunca Likya'nın Metropolisi sıfatını taşıyan Myra'da yürütülen Nikolaos Kilisesi kazıları seramikleri yıllık tebliğlerde tanıtılmakta; ayrıca belli konulara yönelik yayınlarımızda değerlendirilmektedir[3]. Xanthos

* Prof. Dr. S. Yıldız Ötüken, Hacettepe Üniversitesi, Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü, Beytepe-Ankara.

1 6-8 Nisan 2000 tarihlerinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından düzenlenen ve yılda bir kere olmak üzere devam etmesi planlanan I. Seramik Sempozyumu önemli bir girişimin başlangıcıydı. Bu girişim ne yazık ki devam etmemiş ve sempozyum tebliğlerinin basılmayacağı 2002 yılında anlaşılmıştır. Bu Sempozyumda sunduğumuz tebliği son bilimsel yayınlar eşliğinde geliştirip ve düzelterek bu makalemizi yazdık.

2 J. Borchhardt, "Bericht der Grabungskampagne (J. Vroom, "Late Roman-Early Byzantine Finds from the Excavations at the Eastern City of Limyra)", KST XX.II, 1999, 143-145; a.y., "Bericht der Grabungskampagne in Limyra 1999 (B. Yener-Marksteiner, "Zur Keramik der Weststadt)", KST. XXII.II, 2001, 68; A. Pülz - P. Ruggendorfer, Forschungen zum Strassennetz der byzantinischen Oststadt von Limyra", Mitteilungen zur Christlichen Archäologie I, 1995, 66-70.

3 Demre seramiklerinden sorumlu ekip üyeleri Dr. M. Acara, A. Türker ve E. Fındık'tır. Tebliğler için bk. AST VIII, 186-87; KST XVII, 380-382; KST XVIII, 478-79; KST XIX, 552-553; KST XX, 488-89; KST XXI, 355-357; KST XXII, 348-49; XXIII.2, 2001, 406-407; KST XXIV. Genel değerlendirmeler için bk.: Adalya I, 73-85; Sempozyum 1998, 97-101; a.y., Sempozyum 1999, Acara, 31-33; S. Y. Ötüken - S. Alpaslan - M. Acara, "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kuzey Ek Yapısının Yeni Bir Değerlendirmesi", Adalya IV, 1999-2000, 231-233; Sempozyum 2000, 275-277; Sempozyum 2001, 370-71, 372-74. Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde Myra seramikleriyle ilgili 5 Lisans ve 2 Yüksek Lisans tezi tamamlanmış, 1 Doktora Tezi devam etmektedir; kşl. dn. 25, 35, 41.

Ortaçağ seramiklerinin 1996 tarihli bir makelede P. Armstrong tarafından yayına hazırlandığı belirtilmektedir; ancak mevcut yayınlar J. des Courtils ve D. Laroche'un Anatolia Antiqua adlı dergide yayınlanan 1999-2000 yılı Xanthos kazı kampanyaları raporlarıdır. 4-7. yy. seramik buluntularına geniş yer verilen metinlerde E. Pellegrino, akropol, nekropol ve Roma agorası seramiklerini karşılaştırmalı değerlendirme ve levhalar eşliğinde tanıtmıştır[4].

Likya'daki yüzey araştırmalarının çoğunda, Türkiye genelinde olduğu gibi, antik dönem kent dokusu ve mimarisi ön plandadır. Birçok yayında Ortaçağ yüzey buluntularının dikkate alınmadığı; bazılarında da seramikler kısaca zikredilerek yerleşme alanının "geç dönemini" belgeledikleri sonucuna varılır[5]. 4. yy.'dan 15. yy.'a gibi geniş döneme dağılan Ortaçağ seramiklerini bilimsel tanımlamaktan uzak yayınlara karşın Likya Ortaçağı'nın aydınlatılmasına katkıda bulunan Kyaneai, Dereağzı yüzey araştırmalarında kent dokusu ve mimarisinin yanısıra mimari plastik, maden, seramik v.d. el sanatları ürünleri değerlendirilir.

1989-1992 ve 1993-1994'de Kyaneai'da toplanan, İ.Ö. 6.-İ.S. 13. yy.'lar arasına ait seramikler I. Mader tarafından katalog niteliğindeki iki makalede tanıtılır; ilk makalede 156 örnekten 51'i (36 sırsız, 15 sırlı) ikinci makalede 121 örnekten 24'ü (21 sırsız, 3 sırlı) İ.S. 4.-13. yy.'lar arasına tarihlenir; ikinci makale ekinde V. François 1989-1994 yılları arasında bulunan 21 sırlı seramiği 12.-14. yy.'lara tarihler[6]. 1995 kampanyası sırlı seramikleri B. Böhlendorf-Aslan'ın bir makalesinde ele alınır. Kyaneai, Büyük Avşar, Hoyran, Trysa ve Ürer'de bulunan 26 Bizans ve 46 Selçuklu-Erken Osmanlı Dönemi seramiği katalogda hamur, süsleme, çizim ve fotoğraflarla ayrıntılı bir şekilde incelenir. Değerlendirmede ise Kyaneai seramiklerini konu alan Mader - François'in yayınlarıyla bağlantı kurulmaması, en yakın kazı alanı olan Myra'daki benzer sırlı seramiklere değinilmemesi ayrıca Selçuklu-Osmanlı örneklerinin yeterince tanımlanmadan tarihlenmesi sorunludur[7].

J. Morganstern'in Kaş yakınındaki Dereağzı Kilisesi ve kalesi çevresindeki çalışmalarını kapsayan kitabında J. Rosser ve T. E. Gregory, Geç Bronz Çağı, Helenistik, Roma-Geç Roma, Erken Hıristiyan ve Orta Bizans Dönemi'ne ait 41 seramiği kataloglamışlardır[8]. Konumuz kapsamındaki Bizans seramikleri 1190-1220 yılları arasına yerleştirilen altı sırlı örnekle sınırlıdır; Geç Roma ve Erken Hıristiyan Dönemi örnekleri genelinde Foça imitasyonları olarak 5.-6. yy.'a tarihlenir.

Likya'nın batı sınırında Ölüdeniz'deki Karacaören ve Gemiler Adası'ndaki yüzey araştırmaları sonuçları S. Tsuji tarafından bir kitapta toplanmıştır[9]. Kitabın sonunda yer alan G. Bakirtzis'in yardımları ile oluşturduğu belirtilen bir katalogda 1991-1992 yılları arasında

---

4 J. des Courtils - D. Laroche, "Xanthos et le Letoon. Rapport sur la Campagne de 1999", Anatolia Antiqua VIII, 2000, 347-48; a.y., "Rapport sur la Campagne 2000, Anatolia Antiqua IX, 2001, 232-237. P. Amstrong için krş. I. Mader, "Keramik der Feldforschungen im Gebiet von Kyaneai aus den Jahren 1989-1992", bk.: F. Kolb (ed.), Lykische Studien 3. Forschungen auf dem Gebiet von Kyaneai (Yavu-Bergland) AsiaMS 24 (1996) 125 dn. 1.

5 Th. Marksteiner - A. Konecny, "Der Istlada-Survey: Die Kampagne 1995", AST XIV, 1996, 467 dn. 9.

6 Mader, y.dn. 4, 87-127; a.y., "Die Funde aus den Jahren 1993/94", F. Kolb (ed.), Lykische Studien 4. Forschungen auf dem Gebiet von Kyaneai (Yavu-Bergland). Ergebnisse der Kampagnen 1993/1994, AsiaMS 29 (1998) 91-123.

7 B. Böhlendorf-Aslan, "Keramik der byzantinischen und osmanischen Epoche aus der Polis Kyaneai", F. Kolb (ed.), Lykische Studien 5. Die Siedlungskammer des Yavu-Berglandes. Berichte über die Ergebnisse der Feldforschungskampagne 1995 auf dem Territorium der zentrallykischen Polis Kyaneai, AsiaMS 41 (2000) 137-162.

8 C. Morgenstern, The Fort at Dereağzı and other metarial remains in its vicinity: from Antiquity to the Middle Ages, IstMitt Beiheft 40 (1993) 129-139.

9 S. Tsuji (ed.), The Survey of Early Byzantine sites in Ölüdeniz Area (Lycia, Turkey) (1995) 135-158.

bulunan 327 seramik arasından seçilerek 3.-13. yy.'lar arasına tarihlenen 69 örnek fotograf ve bazı çizimler eşliğinde tanıtılır; bölgesel veya yöresel değerlendirme verilmez.

Likya'nın doğusunda Perge ve Sagalassos'da sürdürülen iki önemli kazının monografik seramik yayınları dikkati çeker. N. Atik, Perge Güney Hamam kazılarında bulunan ve Erken İmparatorluk Dönemi'nden, Bizans ve sonrasına kadar geniş bir sürece yayılan (İ.Ö. 1. yy.-İ.S. 15. yy.) seramiklerini kronolojik bir düzen, çizim ve fotoğraflar eşliğinde değerlendirir[10]. J. Poblome ise Sagalassos kazılarında bulunan kırmızı astarlı seramikleri yeni araştırma düzeyi içinde geniş kapsamlı bir değerlendirme ve sınıflamaya tabi tutarak tanıtır[11]. Akdeniz kıyı şeridinde sonuçlandırılan Anamur Kazısı'nın Roma ve Erken Hıristiyan Dönemi seramiklerini inceleyen C. Williams'ın 1989 yılında yayınlanan kitabı, bu monografyaların öncüsüdür[12]. Bunların yanısıra Perge konut alanı seramikleri, N. Fırat'ın Yüksek Lisans ve Doktora tezlerinde değerlendirilmiştir[13].

Kısaca özetlemeye çalıştığımız araştırma ve yayın düzeyi Likya Bölgesi'nde ve yakın çevresinde Ortaçağ seramik araştırmalarının başlangıç aşamasında olduğunu göstermektedir. Kanımızca bunu değiştirebilecek veriler Anadolu Ortaçağı'na bütün verileriyle saygı duyan ve bilimsel potansiyeli olan gençlerin yetiştirilmesi, var olan sayılı uzmanın, başta Sanat Tarihçilerin desteklenmesi; bunun yanısıra el sanatlarının bütün dallarında uzmanlaşmanın eğitim sisteminde, ilgili kamu kuruluşlarında ve özel sektörde geliştirilmesi gerekmektedir.

a. Demre-Myra Aziz Nikolaos Kazısı

Aziz Nikolaos Kilisesi kazısı 1989'dan günümüze sürdürülmektedir; ön planda yapının korunmasını amaçlayan çalışma, yıllık tebliğlerde ve genel değerlendirme niteliğindeki yayınlarda ayrıntıları ile sunulduğundan, bu makalede seramik buluntulara eğileceğiz. Bütünüyle mevcut bir kilisenin bitişiğinde yapılan kazıda topraktan çıkan buluntuları, var olan mimari veriler eşliğinde değerlendirmek tarihlemede doğruluk oranını müsbet bir şekilde etkiler.

Kilisenin 1. yapı dönemi U. Peschlow tarafından İ.S. 529 yılı sonrasına tarihlendirilir; ancak kiliseye kuzeydoğuda bitişen kubbeli C2 yapısındaki yeni sondajlarda -0.40-(0.50) m. kodda 4.-5. yy. buluntularını içeren bir yaşam tabakası belgelenmiştir. Kubbeli bazilika, Peschlow tarafından 8. yy.'a tarihlenir; kazı sonuçları ve karşılaştırmalı değerlendirmelerimize göre ise bu dönem 9. yy. sonu-10. yy. başına tarihlendirilir; geç dönem eklerinde Peschlow'un önerdiği tarihi 11. yy. ortasını kabul ediyoruz; yapıda 12. yy.'dan 13. yy. başına uzanan mimari etkinlikler ve duvar resimleri kazıda ortaya çıkan küçük buluntularla da doğrulanır[14].

---

10 N. Atik, Die Keramik aus den Südthermen von Perge, IstMitt Beiheft 40 (1995).

11 J. Poblome, Sagalassos Red Slip Ware, Typology and Chronology, MedA II (1999). Ayrıca bk. R. Deegest, Some Late Roman Unguentaria in Sagalassos (1993) 183-189.

12 C. Williams, Anemurium. The Roman and Early Byzantine Pottery (1989).

13 N. Fırat, Perge Konut Alanı kullanım seramiği-Tipolojik İnceleme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1992); a.y. Perge Konut Alanı keramiği (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1999).

14 1989 kazı öncesi tarihlendirmeler için bk. Adalya I, 76-78; yapı evreleri için kşl. Peschlow 1975, 303-359; Peschlow 1990, 216-240.

Kazıda ortaya çıkan Kilisenin kuzeyindeki B yapısı (Piskoposluk İkametgahı), kuzeydoğu ek yapı ve Podyum muhtemelen 6. yy.'da inşa edilmiştir[15] (Res. 1). Kazıda bulunan en geç tarihli sikke II. Isaak'a (1185-1195) ait olup alüvyon felaketinin 12. yy. sonu-13. yy. başında vuku bulduğunu belgeler; diğer küçük buluntular da bu tarihi doğrular[16].

b. Kazı Alanının Stratigrafik Dokusu

Demre'de 1989'dan itibaren devam eden kazı çalışmalarında kilisenin kuzeyinde iki farklı stratigrafi tesbit edilmiştir. Birincisi kiliseyi kuzeyden sınırlayan dokuz bölümlü arkadın doğudaki A1-A2 ve A3 bölümleri içinde ve dışında kuzey avludaki açık alanlarda karşımıza çıkar. Bu kesitte 0.10-0.20 m. kottaki zemin döşemesi üstünde 0.40 m. kota kadar Ortaçağ'daki doğal felaket öncesine, 11.-12. yy. sonuna ait küçük buluntular içeren ana toprak, 0.40-0.50/70 m. arasında sel felaketinde yıkılan yapıların molozunu içeren tabaka görülür; bunları 4.50 m. kota kadar yükselen ve buluntu içermeyen alüvyon ve 4.50-5.00/5.50 m. kot arası 13.-20. yy. tabakalarını içeren yüzey toprağı izler[17].

İkinci stratigrafi, kilisenin kuzeyinde yer alan Piskoposluk İkametgahı'nın (B yapısı) batı bölümü içinde, İkametgah'ın dışında batıdaki ve güneydeki açık alanlarda, yani Kilise'nin kuzey avlusunun batısında ve İkametgah ile kuzey arkad arasında; ayrıca kuzeydoğu ek yapının güneyindeki açık alanda karşımıza çıkar. Piskoposluk İkametgahı batı bölümü alt katı içinde ve dışında açık alanda günümüze gelebilen in situ döşemeler 0.40-45 m. kottadır; döşeme üstünde 0.50/60 m.'ye kadar ana toprak yer alır; 0.60 m. kottan başlayarak 1.10/1.40 m. ve yer yer 2.20-2.40 m. kota kadar yükselen toprak ise 5. yy.'dan 12. yy. başına kadar sürece ait küçük buluntular içeren dolgudur. Sel felaketi öncesi zemini yükseltmek amacı ile yapılan suni dolguyu alüvyon tabakası ve yüzey toprak izler.

IX. Konstantin ve Zoe Dönemi'nde (1042-1050) kilisenin kuzeyine inşa edilen dokuz bölümlü 54.50 m. uzunluğundaki arkadın batı ucundaki iki bölümünde (K5 ve K6) yapılan kazılarda eski temel duvarları ve opus tesselatum tekniğinde yer döşemeleri bulunmuştur[18]. Piskoposluk İkametgahı'nın içi ve dışında olduğu gibi burada da eski döşemelerin ve duvar kalıntılarının üstü 11. yy. ortalarında yeni kuzey arkadın yapımından önce toprakla kapatılmış ve böylece zemin suni olarak yükseltilmiştir. Bu nedenle arkadın batısındaki K3-K6 bölümlerinin kapı eşik kotları 1.00-1.20 m. arasında ve orijinal zemini günümüze gelen K3 bölümü döşeme kotu 1.00 m.'dir. Küçük buluntular, mozaik döşeme ve yeni mimari veriler kuzey arkadın eski bir yapının temelleri üzerine, muhtemelen ilk kilisenin kuzey dış yan nefi üzerine inşa edildiğini belgelemektedir[19]. K5 ve K6 içindeki 0.70-1.14 m. kotundaki eski temel duvarları üzerine 3. yapı döneminde yeni bir zemin oluşturmak için toprak dökülmüş ve kot 1.16 m. yükseltilmiş, kuzey avluda dolguyla iç mekan avlu kotları eşitlenmiştir. Benzer zemin yükseltmeleri B yapısı batı mekanın güney bölümünde

15 B yapısı için bk. KST XIX, 542-43; kd. ekteki C2 yapısı için bk. Sempozyum 2000; podyum için bk. KST XVI, 361-63.

16 Sikke için bk. KST XVIII, 480; 12.-13. yy.'la tarihlenen cam kadeh için bk. KST XIX, 550 Res. 10.

17 Kazı öncesi Kilise ve ek yapı kotları için bk. Peschlow 1975; kazıda ortaya çıkan yapılar için bk. KST XX, 493 Çiz. 2 (B yapısı); KST XVIII, 482 Çiz.2 (kuzeydoğu ek yapı ve podyum); stratigrafiyle ilgili son değerlendirme için bk. Sempozyum 2002.

18 KST XXI, 353-54 Çiz. 4 Res. 4; KST XXII, Çiz. 3 (K5-K6 mekanları plan ve yer döşemesi).

19 Kuzey dış yan nef için bk. Sempozyum 1999, 25.

tesbit edilmiştir. Burada alt kat odası, Ortaçağ'da bilinmeyen bir nedenle iptal edilerek, 1.53 m. kota kadar toprakla doldurulmuş ve üstünde sıkıştırılmış harç tabakasıyla yeni bir zemin oluşturulmuştur; zeminde bulunan kurşun mühür 11. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenir[20] (Res. 5). B yapısı batı mekanının kuzey bölümü ve kuzeydoğu ek yapının güneyindeki dolgu ise 1.65 m. yüksekliğinde pitos formunda örülerek inşa edilen küpler için yapılmıştır[21].

Kilise ve Manastır yapılarında Ortaçağ'da bilinçli değiştirilen zemin kotlarının yanı sıra alüvyon felaketi öncesi insan eli ile yapıldığını tesbit ettiğimiz tahribat, ayrıca 12. yy. sonu-13. yy. başlarında vuku bulan bir deprem sonrası Myra kentini ve kiliseyi 6-8 m. yüksekliğe kadar kapatan alüvyon, mekan içi ve açık alanlardaki stratigrafiyi belirleyen diğer unsurlardır[22].

Kazıda günümüz zemin seviyesinden, yaklaşık 5.70/5.00 m.'den kilisenin 0.00 m. zemin kotuna inilmektedir. En alttaki ana toprak (0.00-0.30/0.40 m.) ve üstünü kapatan alüvyon (0.40-4.50 m.) Ortaçağ'dan günümüze kadar hiç el değmeden gelmiştir. Bu ünik özellik, 6 m.'lik toprağı kaldırma zorluğuna rağmen Demre kazısında güvenilir sonuçlara ulaşmamızı sağlar.

c. Seramik Çalışmaları Metot ve Sonuçları

Kazı sürecinde bütün küçük buluntular türlerine göre günlük listelere çıkış tarihi, açma adı, tabaka kotu ve adedi ile işlenir. Seramikler bu listelere işlenmeden önce tabaka kotu ve stratigrafik verileri dikkate alınarak, dönemlerine göre gruplandırılır ve envanterlenir. Açma sorumluları tarih ve tabaka kotu içeren deftere gün sonunda tüm küçük buluntularla birlikte seramikleri işler; her açmanın bitirilmesi sonrası ekip üyeleri sorumlu oldukları konularda ilk değerlendirmeleri tartışır ve yazılı olarak sunarlar. Seramik çizimleri ve kap bütünlemeleri kazı süresinde başlatılır ve kampanya sonrası tamamlanır. Kazıda her açma için tabaka kotları eşliğinde küçük buluntu listeleri yapılır; bu listeler genel tabaka değerlendirmesinin temelini oluşturmaktadır (Res. 2). Seramik parçaları da tür ve dönemlerine göre ayrılarak diğer küçük buluntular gibi yıllık buluntu listelerine işlenir.

1989-2001 kampanyalarında toplam 45.491 adet seramik bulunmuştur; bunlardan 4.162'si Roma - Geç Roma - Erken Hıristiyan, 38.008'ü Bizans (36.241 sırsız, 1.767 sırlı); 3.314'ü Bizans sonrasına (2.602 sırsız, 712 sırlı) aittir; bunların yanısıra Avrupa kökenli 2.079 sırlı seramik ve porselen parçası vardır.

Seramiklerin dönemlere göre dağılımlarını özetleyecek olursak, zemin döşemesi altında bulunan eksi kot tabakalarındaki seramikler genelinde 1. yy.'dan-6. yy. başına kadar uzanan döneme aittir; artı kot tabakalarındaki seramikler 6. yy. başından (1. yapı) Orta Bizans Dönemi'ne 7.-10. yy. (2. yapı); 11.-12. yy. sonu-13. yy. başı arasındaki Geç döneme (3. yapı) ve sel felaketiyle gelen alüvyonun üstündeki toprak tabakaları ise 13.-20. yy.'a ait seramik buluntularını içerir.

---

20 Mühür için bk. KST XX, 489-490.

21 KST XXI, 352 Res. 2 (B yapısı, b mekanı k. oda); KST XVI, 364 (kd. Ek güneydeki küpler).

22 A1-A2, C1 b mekanı ve podyum. İnsan eli ile yapılan tahribat için bk. KST XIX, 542 dn. 3

d. Roma - Geç Roma - Erken Hıristiyan Dönemi Seramikleri

1989-2001 kazılarında Roma - Geç Roma ve Erken Hıristiyan dönemine ait 4.162 seramiğin 2095'i boyalı, 1270'i kırmızı astarlı, 483'ü kandil, 221'i terra sigillata ve 93'ü sırsızdır. Sunduğumuz listede (Res. 3) bu seramiklerin stratigrafide ortak özellik gösteren alanlara göre dağılımı, her alanın kapsadığı açmalardaki seramik sayısı eşliğinde verilmiştir.

Ortak özellik gösteren alanlardaki yoğunlukları veren diğer listede üstte Roma - Geç Roma - Erken Hıristiyan dönemine ait seramiklerin türleri işlenmiştir (Res. 4). Liste, kilisenin kuzeydoğu ekindeki C2 ve C1 yapıları içinde 944 seramik parçası bulunduğunu; 921 parçanın eksi, 23'ünün artı kota ait olduğunu gösterir; yapı içi alan terra sigillata hariç, Roma - Erken Hıristiyan seramiklerinin eksi kot tabakalarındaki en zengin buluntu alanıdır. Bu tesbit mimari ile ilgili yayınlarda sunduğumuz değerlendirmelerimizi, C2-C1 mekanlarının, ayrıca kuzeydoğu ek yapıya bitişen podyumun 1. yapı dönemine ait olduğunu doğrular[23]. Eksi kotta 411 seramik buluntu ile ikinci sıra B yapısının dışında, doğusundaki alandır; 2002 yılında kazısı devam edeceğimiz bu alanda 4.-5. yy.'lara ait yapı kalıntıları, eksi 0.32 m. kotta opus sectile döşemeler, duvar mozaikleri ve Arkadios sikkeleri bulunmuştur[24].

Eksi kotlarda karşımıza çıkan Erken Hıristiyan Dönemi seramikleri az sayıda olmakla birlikte 0.00-0.40 m. arasındaki ana toprak tabakasında; yoğun olarak ise 3. yapı döneminde zemini yükseltmek amacı ile oluşturulan +0.40-1.50 m. kot arasındaki suni dolgu toprakta karşımıza çıkar. 4. yy.-12. yy. başı arasına ait farklı dönem buluntuları barındıran bu dolguda bilhassa B yapısının doğu ve batısında 1475 adet erken dönem seramiği ortaya çıkmıştır.

Myra, Roma - Geç Roma - Erken Hıristiyan Dönemi seramiklerinden sırsız ve boyalı, ayrıca terra sigillata'lar üzerinde çalışmalarımız devam etmektedir. Kırmızı astarlı seramikler ise kap formları, hamur, astar ve bezemeleri eşliğinde yapılan değerlendirmelerde gruplandırılmıştır[25]. Buluntularımızın çoğunluğu Geç Roma D-Kıbrıs örnekleridir. Akdeniz çanağı içinde 5. yy.'dan başlayarak geniş bir alana dağılan Kıbrıs seramiklerinden Hayes'in tanımladığı Form 9, Myra'da değişik tipleriyle karşımıza çıkar[26]. Genelinde bu örnekler hemyüz kaideli, ağzı dışa açık büyük ve küçük kaselerdir; yana eğimli üçgen ağızda dudak düz veya yivlidir; gövde ve bazı örneklerde ağız kenarı, düz ve baskı tekniğinde değişik motiflerle bezelidir. Bu grubun erken örnekleri (Form 9A) 5. yy. sonu-6. yy. başına; geç örnekleri ise (Form 9B, C) 6. yy.'ın ikinci yarısı-7. yy. arasına tarihlenir. İskenderiye ve Kıbrıs'ta tesbit edilen ender bir çeşitleme Myra'da az sayıda örnekle belgelenmiştir; Hayes'in Form 7 ve 8 olarak tanımladığı ve 6. yy. ikinci yarısı-7. yy. sonuna tarihlediği bu kaplarda çekiç biçimindeki ağız dudağı yatay vaziyette üste dönüktür[27]. Geç Roma C-Foça kırmızı astarlı seramiklerine dahil edebileceğimiz kaplar sınırlıdır; geniş katlı ağızlı bu kaplar Form 3'ün çeşitlemeleridir ve 5.-6. yy.'a tarihlenir[28].

---

23 C2 yapısı için bk. Sempozyum 2000, 275-277.

24 B yapısının doğusundaki mimari veriler, küçük buluntular ve sikkeler için bk. KST XXIV.

25 E. Uysal, 1989-97 yıllarında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi kazılarında ele geçen Geç Roma - Erken Bizans dönemine ait sırsız seramikler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2000).

26 Hayes 1972, 379-82 Çiz. 82; Hayes 1980, 528-29 (Form 9a, 9c).

27 Hayes 1972, 377-79 Çiz. 81 Form 7, 8

28 Hayes 1972 Çiz 67-68 (Foça C Form 3); Hayes 1980, 546

Buluntuları arasında Afrika kırmızı astarlı örnekleri az sayıdadır; bunların arasında haç motifi ile bezenmiş bir yayvan kaseye ait parça (6. yy.) ayrıca C2 yapısı içinde eksi kotta ortaya çıkan "Kahin Kırallar'ın İsa'ya Hediye Sunmaları" sahnesi ile bezeli bir ampulla'nın gövde parçaları dikkat çeker (Res. 6). İsa'nın yaşamı ile ilgili benzer tasvirler 7. yy. başına tarihlenen Monza maden ampulla'larda ve 4.-5. yy.'a ait Kuzey Afrika kırmızı astarlı tabaklarında görülür[29]. Demre Kazısı'nda aynı tipte dört ampulla parçasının bulunması hiç şüphesiz Myra'nın Kudüs'ü ziyaret eden hac yolu üzerinde önemli bir durak olmasıyla ilişkilidir.

483 kandil örneğimizden 343'ü eksi kottadır; bunlardan 272'si C1-C2 yapıları içinde, 71'i B yapısı dışındaki açmalarda bulunmuştur. 4.-5. yy.'lara ait kandillerin diskusunda Eros figürü veya haç motifi; 5.-6. yy. örneklerinde geyik, yaban domuzu ve Dionysos ayininde dans eden Mainad tasvirleri görülür[30]. Myra'daki kandillerin arasında sayı açısından en zengin grup Hayes tarafından "Asia Minor" adıyla tanımlanan tipin örnekleridir. Kökeni bilinmeyen ve 5.-6. yy.'lara tarihlendirilen bu kandillerin Anadolu'daki buluntu yerleri arasında Myra'nın öne geçmesi dikkati çeker[31] (Res. 7).

e. Bizans Dönemi Seramikleri

Nikolaos Kilisesi kazısında bulunan Bizans Dönemi sırlı ve sırsız seramiklerinde kilin farklı niteliği, bileşimi, pişme durumu ve rengine bağlı olarak sekiz hamur grubu tesbit edilmiştir; bunların arasında başkent kökenli beyaz hamurlu kaplar vardır. 2002 yılında başlatılan X ışını ve kimyasal analizlerde beş hamurun Myra'nın kili ile oluşturulduğu tesbit edilmiş iki hamur ise kesinleşmemiştir[32]. Seramiklerin tümü çarkta yapılmış; kulplar ve bazı ağızlar elde biçimlendirilmiştir. Myra kentinin Likya Bölgesi'nin Metropolisi olarak Ortaçağ'daki önemi, ayrıca ziyaret merkezi niteliği taşıyan Nikolaos Kilisesi ve Manastırı'nın varlığı yerel seramik üretiminin varlığına işaret eder. Nitekim sırlı seramiklerle ilgili son çalışmalarda Myra kentinde Bizans Dönemi'ne ait atölyeler tesbit edilmiştir[33]. Myra kaplarında üç ayak izleri enderdir, üç ayak buluntumuz ise sınırlıdır; bu da bize Korint, Serres, Sivas, Ani fırınlarındaki gibi kapların ocak raflarında ve sırların yapışmasını önlemek için S biçimli kil çubukların yardımıyla pişirildiğini düşündürür[34].

Kazıda 36.241 adet Bizans Dönemi'ne ait sırsız seramik bulunmuştur; sayıdaki zenginlik ve sırsız seramik parçaları ile kap oluşturmanın zorlukları nedeniyle 1989-2001 buluntuları ile bugüne kadar 1.213 işlevi belirgin kap tesbit edilmiştir; bunlara form veren ancak işlevi belirlenemeyen 1.134 kabı eklediğimizde kap sayısı 2.347'ye ulaşır[35].

---

29 Ampulla için bk. KST XX, 488 Res. 10.

30 Hayes 1992 Res. 1-5, 9.

31 M. Acara - Y. Olcay, "Bizans döneminde aydınlatma düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde kullanılan aydınlatma gereçleri", Adalya II, 1997, 257-260.

32 E. Fındık, 1989-2000 Demre Aziz Nikolaos Kilisesi kazılarında ele geçen sırlı seramikler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001).

33 Myra atölyeleri için bk. age.

34 D. P. Bakirtzis - E. H. Maguire, Ceramic Art from Serres (1992) 31-32 Çiz. 21-22; C. H. Morgan, Corinth XI. The Byzantine Pottery (1989) 22 Çiz. 17.

35 Demre sırsız seramikleriyle ilgili Lisans Tezleri için bk. S. Çınar, 1994-95 kazılarında bulunan sırsız seramikler (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara 1996); M. Erdoğan, 1996-97 kazılarında bulunan sırsız seramikler (Yayınlanmamış Lisan Tezi, Ankara 1998); A. Çaylak hazırlamakta olduğu Doktora tezinde 1998-2000 kazılarında bulunan sırsız seramikleri toplu olarak değerlendirilmektedir.

Sırsız kapların çoğunluğu günlük kullanımla ilgili mutfak kaplarıdır; bunların içinde en zengin grup pişirme kaplarıdır (459 kap tümlenmiştir). İkinci sırada testiler yer alır (438); hemyüz kaideli testiler yaygındır; iç bükey kaideli testiler genelinde 9.-10. yy.'a tarihlenir[36].

Amphora'lar 143 adetle üçüncü sıradadır; ağızdan başlayan yukarı çekik yassı kulplu, dibe doğru daralan şişkin ve yivli gövdeli örnekler 11.-12. yy.'lara aittir (Res. 8); dar ağızlı, kısa boyunlu ve küresel gövdeli bir grup ise 11. yy.'ın ikinci yarısına; bir diğer grup ise omuza doğru incelen boynu, dar gövdesi ve üçgen biçimli kulpları ile 9. yy.'a tarihlenir[37]. Diğer kap türleri arasında küpler (68 adet), kaseler (37 adet), pitoslar (24 adet) ve kupalar (14 adet) vardır. 52 künk parçasından sağlam örnekler C1 yapısının batı odasında bulunmuştur[38].

Bizans Dönemi'nde kutsal yağ kabı olarak kullanılan unguentarium'lardan Myra'da 8 örnek bulunmuştur; bazıları monogram veya haçla bezeli bu kaplar 6.-7. yy.'lara tarihlenir[39] (Res. 9). Aziz Nikolaos kültü nedeniyle Myra'da imal edildiği kabul edilen kapların benzerleri Xanthos ve Limyra kazılarında da ele geçmiştir. Kaynaklara göre Nikolaos'un rölikleri, Mür yağı içinde muhafaza edilmektedir; mezarı ziyaret eden hacıların kiliseye adak niteliğinde yağ sundukları ve kemiklere değerek kutsallaşan yağı aldıkları aktarılır[40].

Kazıda ortaya çıkan 1.767 sırlı seramik parçasının ikisi hariç tümü ana toprakta artı kotta bulunmuştur; eksi kota kayan iki parça istisnadır. En zengin açmalar 755 parça ile kuzey arkad bölümleri dışında (466 parça) ve içindedir (289 parça); diğer önemli bir alan Piskoposluk İkametgahı'nın dışı, kuzey avlunun batısıdır (239 parça). İkametgah'ın üst kat odalarında bulunan 214 örnek yapının 11.-12. yy.'lara kadar kullanıldığını gösterir. Yapılan çalışmalarda 94 form veren tek parça ve parçaları tümlenerek türü belirlenen 182 kap tesbit edilmiştir; kap türleri arasında dört form grubu altında toplanan kaseler 143 örnekle ilk sıradadır; diğer kap türleri 17 testi, 12 tabak, 6 saklama kabı, 2 fincan ve 1 kandildir; bunların yanısıra form veren ancak türü kesinleşmeyen 74 kap vardır[41].

Myra'da üretilen seramiklerde çok görülen sır renkleri yeşil ve sarının tonları, ayrıca kahverengidir; bunların yanısıra mavi, lacivert, mangan moru ve renksiz sır tesbit edilmiştir. Süsleme tekniklerinde slip ve sgrafittonun çeşitlemeleri, champleve, boyama ve akıtma, başkent örneklerinin bazılarında ise kabartma görülür; Myra kaplarında slip bezeme ve iç yüzde slip dışta sgrafitto yaygındır. Bezeme motifleri dalga-ağ, dikey ve eğik çizgiler, iç içe

---

36 İç bükey kaideli testi için bk. Ötüken, KST XXI, 381 dn. 22.

37 11-12. yy. amphorası benzerleri için bk. N. Günsenin, Les Amphores Byzantines (X-XIIIe siecles): Typologie, production, circulation d'apres les collections turques (1990) Lev. XXX (Antalya), XXX/1a-b (Çanakkale) diğerleri için bk. KST XX, 489.

38 Sağlam halde ele geçen künkler için bk. KST XVI, 369 Res. 5.

39 Myra için bk. KST XVIII, 479; ayrıca Sempozyum 2001, 370-371; Limyra için bk. Pülz - Ruggendorfer, y.dn. 2; Xanthos için bk. Courtils - Laroche y.dn. 4.

40 Mür kültü için bk. G. Anrich, Hagios Nikolaos. Der Hl. Nikolaos in der griechischen Kirche (1917) II. 516. Vita per Michaelem'de (814-42) ilk kez Nikolaos'un rölliklerinden sızan yağın mucizeleri anlatılır.

41 Demre kazıları sırlı seramikleriyle ilgili Yüksek Lisans tezleri için bk. A. Güngören, 1989-1990 kazılarında bulunan seramik ve cam buluntuları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1992); E. Fındık, y.dn. 32. Lisans tezleri için bk. A. İhtiyar, 1993-94 kazılarında bulunan sırlı seramikler (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara 1995); H. Kocaer, 1989-1996 kazılarında bulunan Geç Bizans-Türk Dönemi sırlı seramikleri (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara 1997); E. Fındık, 1995-96 kazılarında bulunan sırlı ve sırsız seramik mutfak kapları (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara 1997).

geçen daireler, zencirek, spiral, saç örgüsü, bir merkezden yayılan çizgiler gibi geometrik (Res. 10); ender olarak altı dilimli yaprak gibi bitkiseldir. İnsan ve hayvan tasvirli sırlı kaplar enderdir; örnekler arasında elinde mızrak ve kalkan tutan asker figürlü kap (Res. 11) sır rengi ve hamuru ile Myra imalatıdır[42]; buna karşılık ince sgrafitto tekniğinde yapılmış arslan tasvirli[43] ve iç yüzde sgrafitto tekniğinde kufi yazı taklidi, dışta slip tekniğinde bezemeli kaseler başkent kökenlidir ve benzerleri yardımı ile 12.-13. yy.'a tarihlenirler (Res. 12). Aynı teknikte kıvrık dal, stilize yaprak ve palmet gibi motiflerle bezenen ince cidarlı kaseler, ayrıca beyaz hamurlu, ince cidarlı, koyu yeşil, sarı-hardal sarısı tek renk sırlı kaplar genelinde 11.-12. yy.'a ait başkent imalatıdır[44].

[42] KST XXI, 357 Res. 8.

[43] KST XXIII, 478 Res. 9-10.

[44] Sempozyum 2002, 372 Çiz.7.

Kısaltmalar

AST VIII	S. Y. Ötüken, "1989 Yılında Antalya'nın Demre İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesinde Yapılan Çalışmalar, AST VIII, 1989, 186-187.
Adalya I	S. Y. Ötüken, "Likya Ortaçağ Araştırmaları ve Demre Aziz Nikolaos kazısı, Adalya I, 1996, 73-85.
Hayes 1972	J. W. Hayes, Late Roman Pottery (1972).
Hayes 1980	J. W. Hayes, Supplement to Late Roman Pottery (1980).
Hayes 1992	J. W. Hayes, Excavation at Saraçhane in İstanbul II (1982).
KST XVI	S. Y. Ötüken, "1993 Yılı Demre, Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı", KST XVI.2, 1994, 361-375.
KST XVII	S. Y. Ötüken, "1994 Yılı Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı (M. Acara, Seramik)", KST XVII.2, 1995, 375-387.
KST XVIII	S. Y. Ötüken, 1995 Yılı Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı (M. Acara, Seramik Buluntular)", KST XVIII.2, 1996, 471-487.
KST XIX	S. Y. Ötüken, "1996 Yılı Demre-Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı (Y. Olcay, Cam Buluntular, M. Acara, "Seramik ve Maden Buluntular)", KST XIX.2, 1997, 541-565.
KST XX	S. Y. Ötüken, "1997 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi (M. Acara, Seramik Buluntular, Maden Buluntuları)", KST XX.2, 1998, 481-503.
KST XXI	S. Y. Ötüken, "1998 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı (M. Acara, Seramik ve Maden Buluntular)", KST XXI.2, 1999, 351-366.
KST XXII	S. Y. Ötüken, "1999 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı (M. Acara, Seramik Buluntular)", KST XXII.2, 2000, 345-358.
KST XXIII	S. Y. Ötüken, "2000 Yılı Demre-Myra Aziz Nikoloas Kazısı ve Duvar Resimlerini Belgeleme, Koruma-Onarım Çalışmaları", KST XXIII.2, 2001, 401-414.
KST XXIV	S. Y. Ötüken, "2001 Yılı Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Belgeleme Koruma-Onarım Çalışmaları", (M. Acara, Eser, Seramik), KST XXIV (baskıda).
Peschlow 1975	U. Peschlow, "Die Architektur der Nikolaos Kirche in Myra", J. Borchhardt (ed.), Myra (1975).
Peschlow 1990	U. Peschlow, "Materialien zur Kirche des H. Nikolaos im Mittelalter", IstMitt 40, 1990, 207-258.
Sempozyum 1998	S. Y. Ötüken, "Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısının Ortaçağ Araştırmalarına Katkıları (M. Acara, Seramik Buluntular)", I. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları Sempozyumu, Ege Üniversitesi 1997, İzmir (1998) 85-102.
Sempozyum 1999	S. Y. Ötüken, "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı Işığında Yeni Değerlendirmeler (M. Acara, Seramik Buluntular)", II. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Araştırmaları Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi 1998, Konya (1999) 21-50.
Sempozyum 2000	S. Y. Ötüken, "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Mekan-Küçük Buluntu İlişkisi (M. Acara - Y. Ötüken, Seramik buluntular)", IV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Araştırmaları Sempozyumu, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van (2000) 273-87.
Sempozyum 2001	S. Y. Ötüken, "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısından Seçme Küçük Buluntular (A. Türker, Unguentariumlar 370-71; E. Fındık, İnce sgrafitto seramikler)", V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Araştırmaları Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara (2001) 361-383.
Sempozyum 2002	S. Y. Ötüken, "Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısında Yeni Sonuçlar (S. Alpaslan - M. Acara, Küçük Buluntular)", VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Araştırmaları Sempozyumu, Kayseri Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, 2002 (baskıda).

Summary

Researches on the ceramics of the Middle Ages from excavations and surveys in the Lycian Region

Studies concerned with the ceramics of the Middle Ages which have been unearthed from archaeological excavations and land surveys carried out in Turkey, have not been evaluated as a group until today. In this article, we wish to introduce those papers by considering their methods, purposes and conclusions pertaining to the ceramics, which were uncovered during excavations at the Basilica of Saint Nicholas in Demre-Myra since 1989.

In our Introduction, the publications concerned with ceramics from the excavations at Patara, Xanthos, Arykanda and Limyra in the Lycian region, in addition to those from the land surveys of Kyaneai, Dereağzı and Karacaören-Gemiler Island at Ölüdeniz (the Dead Sea) are evaluated briefly, and the papers on the same subject coming from the Perge, Sagalassos and the Anamur excavations to the east of Lycia are also presented.

The studies concerned with ceramics from the Lycian region and its surroundings focus in general on the Late Roman and Early Christian periods. On the other hand, ceramics belonging to the periods of Byzantine, Seljuk and Anatolian Principalities between the 7th and 15th centuries have for some reason not attracted the attention of researchers. Publications on the ceramics from these periods are scanty and reviews have just begun to appear. Historians of Art are either of minor importance or are totally absent from the excavation or survey teams assigned to the region, as is usually the case in Turkey. Besides, a thorough revision in the educational institutions is necessary in order to train undergraduates as experts on the subject of the handicrafts produced from the researches and excavations of Anatolia in the Middle Ages.

The stratigraphic texture is considered important in the evaluation of ceramics found during the excavation campaigns of 1989-2001 at Demre, as the area has been untouched from the Middle Ages to the present day, due to the alluvium layer that covered the city of Myra to a height of 6 meters sometime towards the end of the 12th, or the beginning of the 13th century. This unique feature, despite the difficulties of removing 20 feet of earth, may enable us to arrive at some reliable conclusions.

These ceramics are examined and dated with the accompaniment of other small finds from the same layers, together with the evaluation of architectural data. 45,491 pieces of ceramics have been found in excavation-campaigns so far; 4,162 of these belong to the Late Roman, Roman and Early Christian periods; a total of 38,008 of which 36,241 and unglazed and 1,767 glazed are dated to the Byzantine and another total of 3,314 composed of 2,602 unglazed and 712 glazed to the post-Byzantine eras. We review these ceramics covering such a wide span of time, by considering their general characteristics such as the material, the technique, the form, the ornamentation, etc. used in their production.

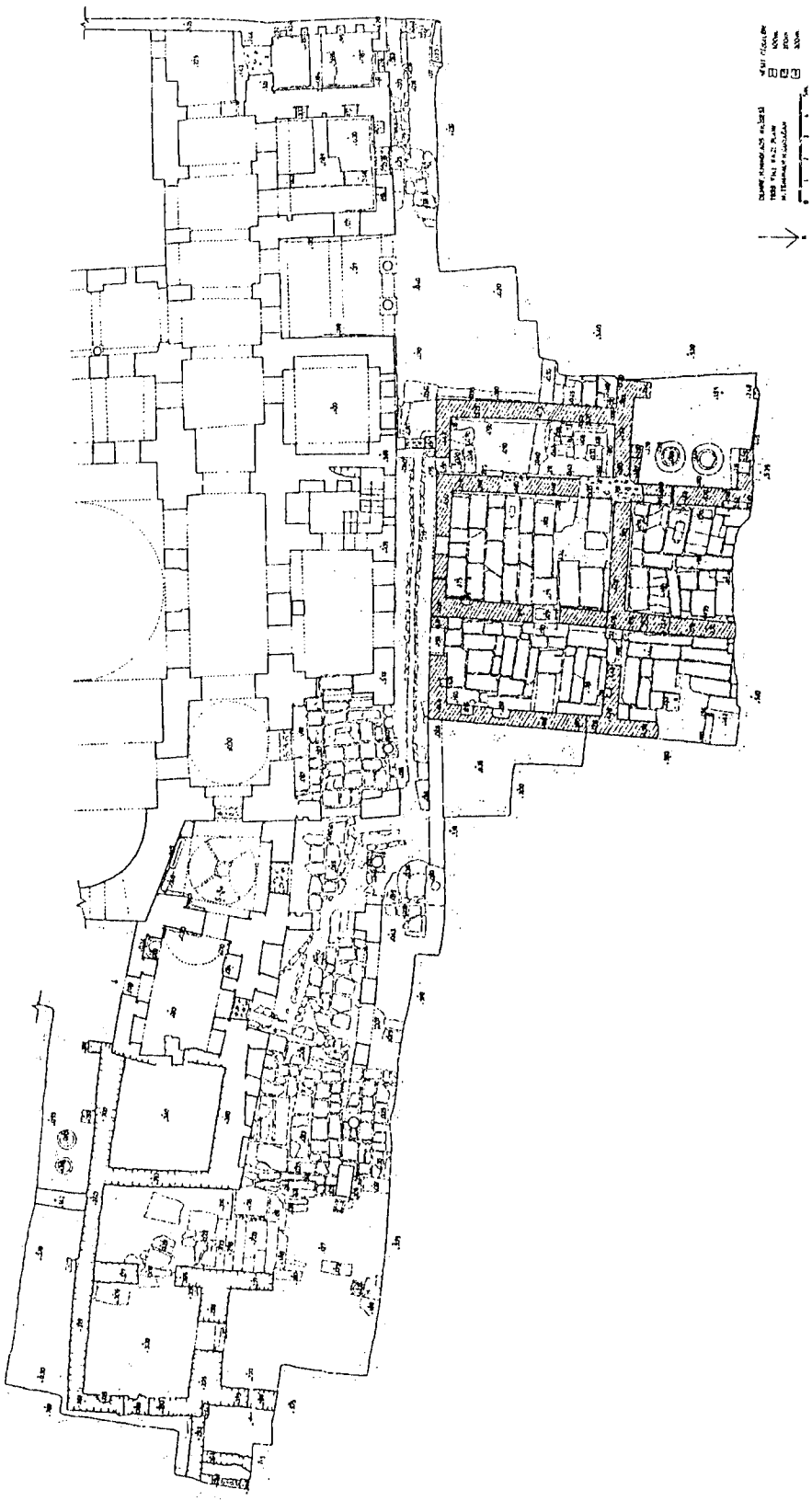

Res. 1 Demre Aziz Nikolaos Kilisesi kazı planı (1999).

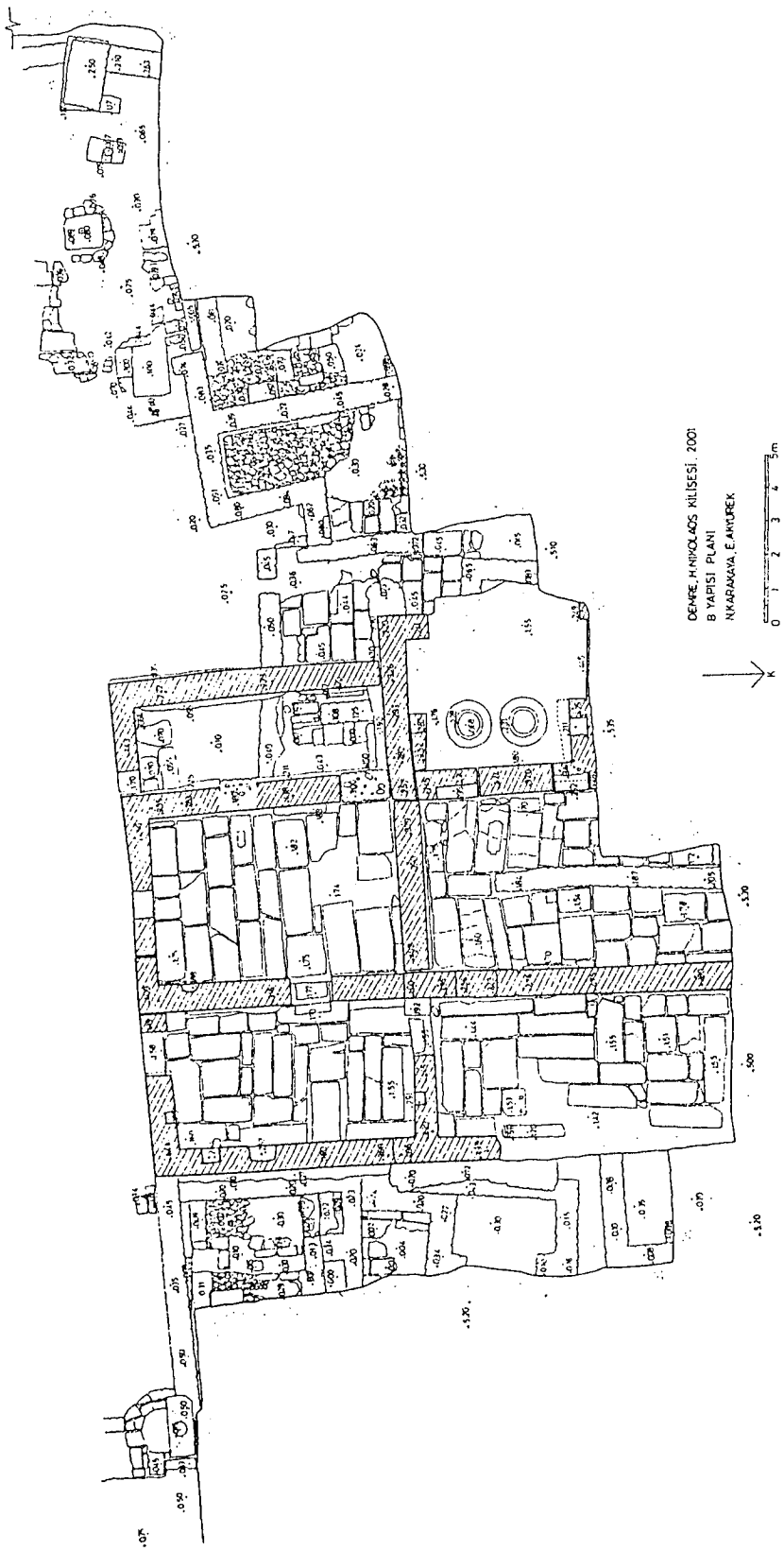

Res. 2 B yapısı planı (2001).

c2-İÇ	0.40-030	0.30-0.20	0.20-0.10	0.10-0.00	0.00-(-0.05)	-0.05-(-0.10)	-0.10-(-0.15)	-0.15-(-0.20)	-0.20-(-0.25)	-0.25-(-0.30)	-0.30-(-0.35)	-0.35-(0.40)	-0.40-(-0.50)	-0.50-(-0.60)	-0.60-(-0.70)	-0.70-(-0.90)	TOPLAM
SIRSIZ	5	100	35	62	15	45	79	119	161	123	158	126	219	130	89	30	1496 202+1294
SIRLI	8	32	8	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	53 50+3
BOYALI	-	-	-	1	-	5	3	13	29	18	22	24	67	15	3	6	206 1+205
RED SLİP	-	-	-	1	1	-	11	13	10	13	6	7	21	18	16	-	117 1+116
TERRA SİGİLLA.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	4	1	-	7 0+7
KANDİL	-	-	-	2	-	5	7	14	33	14	20	14	28	15	10	1	163 2+161
CAM	-	64	20	12	8	-	8	6	7	10	16	17	31	11	1	-	211 96+115
MADEN	-	1	1	11	2	2	1	-		1	3	5	-	-	-	-	27 13+14
KABUK	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	5	8	-	-	-	18 0+18
KEMİK	-	22	1	25	26	13	8	26	49	42	72	82	179	54	24	31	654 48+606
OPUS TES.	-	-	-	-	2	3	7	13	8	11	61	35	69	13	1	1	224 0+224
OPUS SEC.	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4 3+1
TUĞLA OPUS SEC.	-	17	2	-	-	1	5	-	-	-	1	3	-	-	-	-	29 19+10
KAKMA	-	2	-	1	-	4	3	2	2	3	3	3	5	3	1	1	33 3+30
MİMARİ P. KIRIK BL.	1 1	16 -	- -	6 -	- -	3 -	1 -	- -	- -	- -	- -	2 1	4 1	- -	2 1	- -	39 24+15
YLR DÖŞ. MOZAİK	- -	5 -	- -	5 -	2 -	5 -	2 -	2 -	4 -	2 -	- -	2 -	4 1	1 -	1 -	- -	36 10+26
	15	260	67	130	58	86	136	208	307	239	364	326	637	264	150	70	3317 472+2845

Res. 3 C2 yapısı küçük buluntuları (1995-2001).

1989-2001 Roma-Geç Roma-Erken Hıristiyan Dönemi Seramikleri
Ortak Özellikli Alanlarda Sayısal Yoğunluk

	Red slip	Sırsız Kandil	Boyalı	Terra Sigillata	Sırsız
1. sıra	B-dış +477	Kd-ek iç -272	B-dış +822	B-dış +110	Kd-ek g. +50
2. sıra	Kd-ek iç -210	B-dış -71	Kd-ek iç -410	B-dış -45	Kd-ek iç -16
3. sıra	B-iç +118	B-dış +66	B-dış -194	Arkad-iç +17	Kd-ek ü. +13
4. sıra	B-dış -101	B-iç +20	B-iç +176	Kd-ek iç -13	Podyum +5
5. sıra	Kd-ek ü. +81	Arkad-iç -13	Kd-ek g. +123	B-iç +10	Arkad-dış +3
6. sıra	Kd-ek g. +78	Arkad-iç +12	Kd-ek ü. +116	Kd-ek ü. +8	Bd-dış +2
7. sıra	Arkad-dış +68	Kd-ek iç +9	Arkad-dış +92	Arkad-dış +7	B-iç +2
8. sıra	Arkad-iç +63	Kd-ek g. +8	Arkad-dış +69	Kd-ek g. +3	Arkad-iç +2
9. sıra	Podyum +54	Kd-ek ü. +6	Podyum +47	Podyum +3	
10. sıra	Arkad-dış -8	Podyum +3	Arkad-iç -32	Arkad-dış -2	
11. sıra	Kd-ek iç +6	Arkad-dış +3	Kd-ek-iç +7	Arkad-iç -2	
12. sıra	Arkad-iç -6		Arkad-dış -7	Kd-ek iç +1	
Toplam	1270	483	2095	221	93

Alan	Kot	Adet
B-dış	+	1475
Kd-ek iç	-	921
B-dış	-	411
B-iç	+	326
Kd-ek güney	+	261
Kd-ek-üst	+	225
Arkad-dış	+	175
Arkad-iç	+	160
Podyum	+	112
Arkad-iç	-	56
Kd-ek iç	+	23
Arkad-dış	-	17
	+Kot	2757
	-Kot	1405
Toplam		4162

Res. 4 1989-2001 Roma-Geç Roma-Erken Hıristiyan Dönemi Seramikleri ortak özellikli alanlarda sayısal yoğunluk.

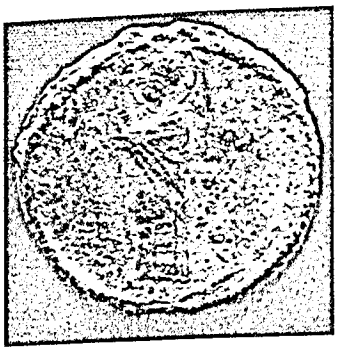

Res. 5
Aziz Nikolaos tasvirli
kurşun mühür.

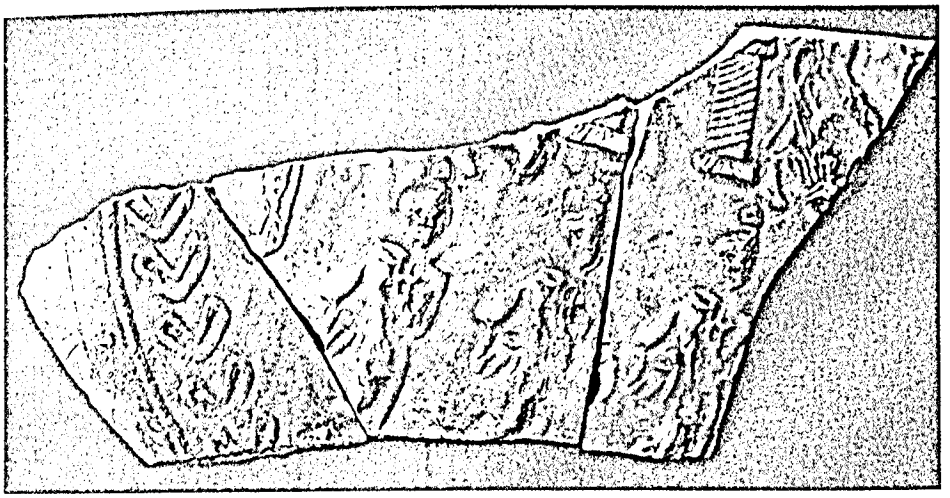

Res. 6
Ampulla.

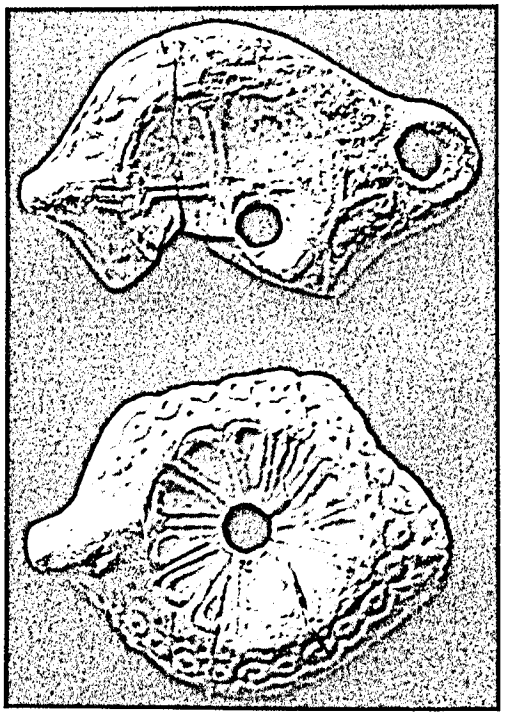

Res. 7 Anadolu tipi kandiller.

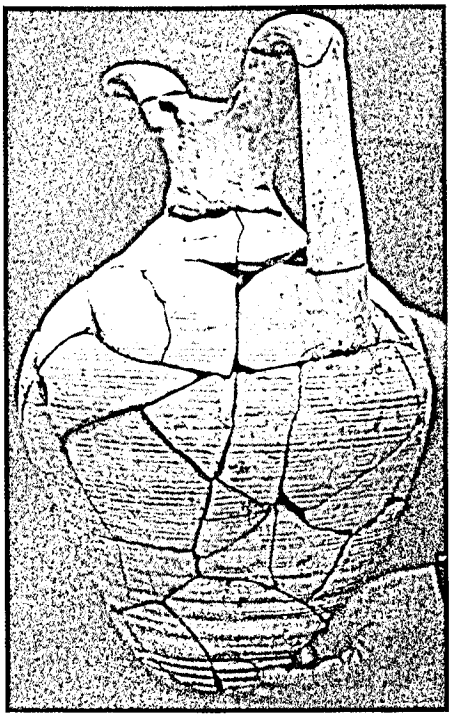

Res. 8 Amphora.

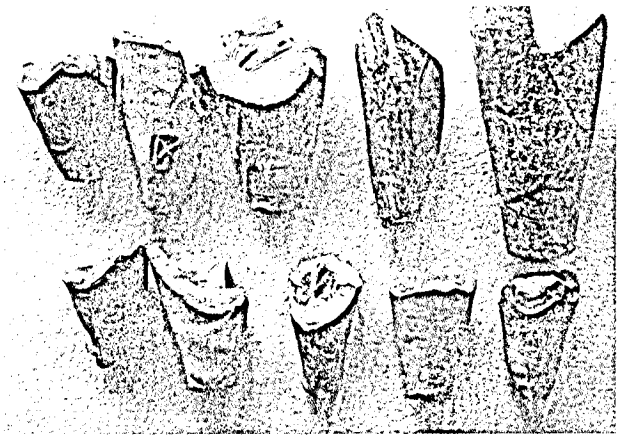

Res. 9 Unguentarium örnekleri.

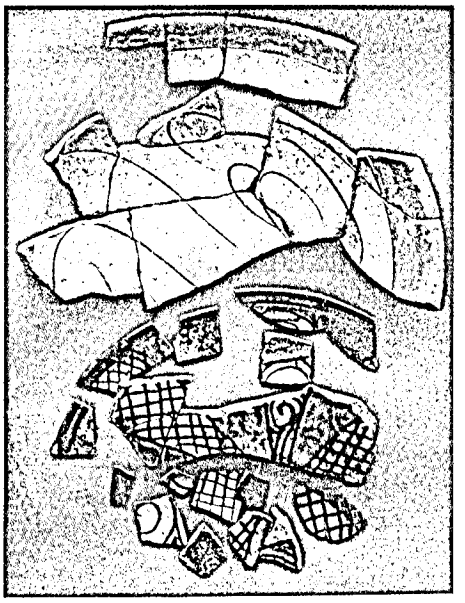

Res. 10 Geometrik bezemeli sırlı kaplar.

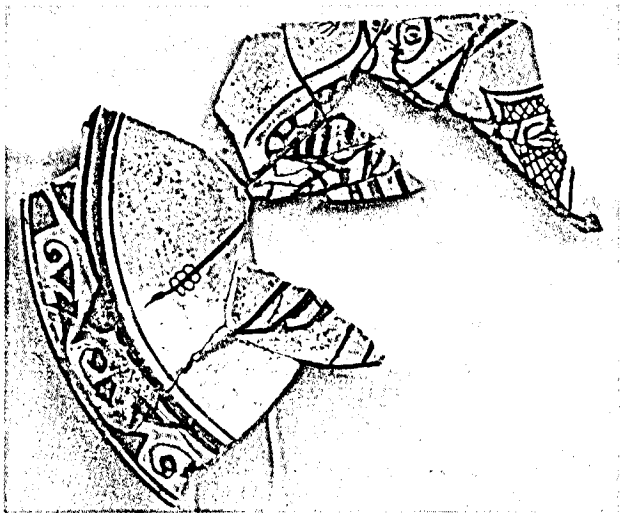

Res. 11 Asker figürlü sırlı kap.
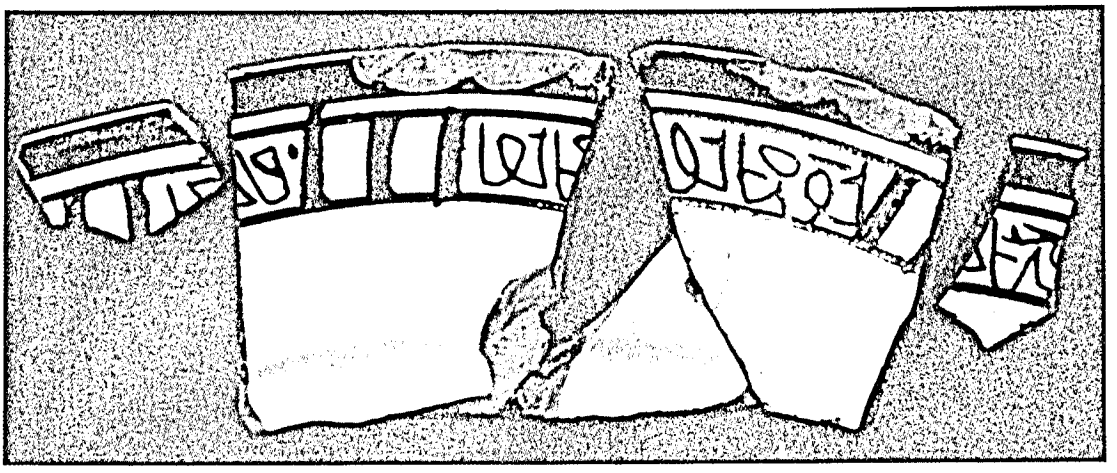
Res. 12
Pseudo-kufi yazıyla bezeli sırlı kap.